

Ks. Jan W a l k u s z, *Polonia i parafia Matki Boskiej Częstochowskiej w London, Ontario*, Lublin–Pelplin: Bernardinum 2007, ss. 630.

W końcu roku 2007 wydawnictwo Bernardinum wydało książkę *Polonia i parafia Matki Boskiej Częstochowskiej w London, Ontario* autorstwa ks. profesora Jana Walkusza. Książka ukazała się jako tom XXXII w wydawanej przez Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym „Bibliotece Polonii” (seria A: studia). Praca ks. Walkusza to pozycja dla badań nad dziejami polskiej diaspory niezwykle istotna, a znaczenie jej wynika nie tyle z racji imponującej objętości – ponad 630 stron (tyle mogłaby mieć synteza dziejów Polonii na świecie) – ile z powodu nowatorskiej (choć z dawna postulowanej) i unikatowej postawy metodologicznej. Obfitość tekstu to konsekwencja ambitnego zamiaru Autora ukazania całych dziejów kanadyjskiej Polonii londońskiej i jej życia we wszystkich przejawach. Zamiaru – dodajmy – w pełni udanego. Właśnie holistyczne ujęcie tematu życia i funkcjonowania polskiej diaspory to podstawowy czynnik sprawiający, że recenzowana praca jawi się jako unikatowa i niezwykle ważna. Autor przyjętą przez siebie metodę badawczą nazwał integralno-genetyczną. Pod tą dość skromną nazwą kryje się na wskroś nowoczesne podejście badawcze: interdyscyplinarna postawa badacza Polonii, która obliuguje go do korzystania z metod i narzędzi wypracowanych przez historię – w jej licznych wyspecjalizowanych odgałęzieniach, jak historia szkolnictwa, osadnictwa, duszpasterstwa i innych – oraz przez socjologię, antropologię kulturową, etnologię, pedagogikę. Tylko takie podejście – o czym przekonujemy się podczas lektury książki – gwarantuje uchwycenie całego złożonego obrazu funkcjonowania grup polonijnych w czasie oraz przestrzeniach: geograficznej i społeczno-kulturowej.

Na książkę składa się siedem rozdziałów. Pierwszy obejmuje najdłuższy – bo aż stuletni – okres funkcjonowania Polonii w London: od początków osadnictwa w połowie XIX wieku, aż po powstanie polskiej parafii w połowie ubiegłego stulecia. W rozdziale drugim Autor omawia powstanie parafii i kościoła pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej. Rozdział trzeci to swoisty wykład prozopografii kościelnej, zawiera bowiem obszerne biogramy kolejnych proboszczów parafii londońskiej i ich współpracowników. Integralną częścią tego rozdziału jest omówienie posługi w parafii londońskiej Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego, obecnych tam od lat siedemdziesiątych XX wieku. Rozdział czwarty poświęcony jest sprawom przyziemnym, lecz dla prawidłowego funkcjonowania duszpasterstwa wśród Polaków za granicą niezwykle istotnym, a mianowicie materialnemu zapleczu parafii: budynkom oraz budowlom kościelnym i przykościelnym. Bardzo obszerny, podzielony aż na osiem części jest rozdział piąty poświęcony duszpasterstwu i katechizacji. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza część druga, w której Autor omawia przeszczepianie na grunt kanadyjski obrzędów, form pobożności i zwyczajów wyniesionych z kraju ojczystego. Ustalenia i konstatacje Autora mają tu walor modelowy dla przyszłych prac. Wydaje się, że ten właśnie kierunek w badaniach nad życiem Polonii na świecie jest nie tylko najbardziej obiecujący z punktu widzenia naukowca-badacza dziejów, lecz także najbardziej ważki dla prawidłowego opisu aktualnej rzeczywistości kulturowej polskiej diaspory. Uzupełnienie warsztatu badawczego o narzędzia socjo-

logiczne i antropologiczne wzbogaci obraz historyczny, pozwoli rozpoznać i opisać występujące współcześnie postawy, zrozumieć interakcje zachodzące między emigrantami z różnych (tak chronologicznych, jak i społecznych) grup Polonii. Tu wypada upomnieć się również o wprowadzenie do warsztatu badacza Polonii precyzyjniejszych narzędzi z dziedziny prasoznawstwa. Pogłębiona analiza form (pozycjonowanie, frekwencyjność itp.) oraz treści polskiej prasy emigracyjnej może nie tylko uzupełnić dotychczasowe badania, lecz również otworzyć nowe pola refleksji. Dwa kolejne rozdziały poświęcone są aktywności religijnej, społecznej i kulturalnej polonijnej społeczności londońskiej. I znowu zaskakuje szerokie spektrum działalności Polaków, które zdołał uchwycić Autor dzięki – między innymi – stosowaniu zróżnicowanych, interdyscyplinarnych narzędzi badawczych.

Pracę wzbogaca ponad 40 tabel, w których Autor zestawiał dane źródłowe mogące być podstawą wyjścia do dalszych, bardziej szczegółowych analiz i – o ile pojawią się inne, podobne zestawienia – wniosków o charakterze syntetycznym.

Poświęcona dziejom Polonii londońskiej książka księdza profesora Jana Walkusza ma wielką szansę stać się opracowaniem wzorcowym. Wynika to z podkreślanej w niniejszej recenzji kilkakrotnie metodologicznej postawy Autora, skutkującej wszechstronnym ukazaniem życia społeczności polonijnej, organizującej swoje życie i aktywność – nie tylko religijną – wokół parafii i powiązanych z ośrodkiem duszpasterskim instytucji. Z pewnością jest to najbardziej wszechstronna i najbardziej kompletna monografia poświęcona społeczności Polaków na obczyźnie w dotychczasowej literaturze. Na koniec dwie pretensje: pierwsza do wydawnictwa, druga do Autora. Szkoda – a chwalebne skądinąd tempo procesu wydawniczego nie jest wystarczającym usprawiedliwieniem – że nie wystarczyło czasu na rzetelną korektę tekstu. Gdyby została ona zrobiona, nie raziłyby podczas lektury potknięcia stylistyczne, literówki i anglicyzmy (w pewnej mierze usprawiedliwione językiem podstawy źródłowej). Autorowi zaś zmuszony jestem wytknąć, że nie poświęcił należytej uwagi materiałowi ikonograficznemu. Fotografie potraktowane jako źródła w monografii takiej jak ta, mogłyby istotnie wzbogacać kwestionariusz badawczy: nie doczekały się jednak nawet prostego spisu.

Tomasz Panfil

Gabriel G a r ç o n, *Le centre pastoral polonais d'Auby, Courcelles, Fleurs-en-Escrebieux et Leforest 1922-1939*, Publications du Rayonnement culturel polonais. Siège: Faculté libre des Lettres et Sciences Humaines, 60 bd Vauban, BP 109, 59016, Lille Cedex 2007, ss. 132 + 2 nlb.

W okresie międzywojennym ponad półmilionowa polska emigracja zarobkowa we Francji należała do najliczniejszych w całej Europie. Wychodźstwo polskie w tym